

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-område

SE0530110 Tattarströmmarna

EU:s medlemsländer bygger upp ett sk. "ekologiskt nätverk" av naturområden som kallas Natura 2000. Livsmiljöerna för vilda djur och växter krymper i snabb takt och många arter hotas av utrotning. Länderna i EU samarbetar därför för att försöka bevara det europeiska växt- och djurlivet. Arbetet grundas på två EU-direktiv, fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet.

Natura 2000-områden i Västra Götalands län

I Västra Götalands län finns 406 av regeringen beslutade Natura 2000-områden (t.o.m. år 2004) som sammanlagt har en yta av cirka 240 900 hektar. Avsikten med områdena är att bevara speciella, i EU direktiven bestämda naturtyper och arter. I länet förekommer 54 av dessa naturtyper och 95 djur- och växtarter. Arbetet med att utse områden har pågått sedan EU-inträdet 1995. Naturtyperna kan sammanfattas i följande kategorier och täcker cirka hälften av den totala ytan.

- Berg / hållmark, 3 800 ha
- Odlingssmark / hed, 3 506 ha
- Lövskog, 5 248 ha
- Barrskog, 8 475 ha
- Våtmark / hed, 14 218 ha
- Sötvatten, 21 567 ha
- Sötvatten, Vättern, 60 000 ha
- Hav / kust, 25 304 ha

Bevarandeplanen

Till varje Natura 2000-område ska det finnas en bevarandeplan. Den ger en beskrivning av området och dess naturvärden, vad som kan skada eller påverka naturvärdena samt vad som krävs för att de ska finnas kvar. Planen ska också underlätta vid tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Bevarandeplaner utarbetas och fastställs av Länsstyrelsen som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Planen kan dock revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras; den sägs vara ett "*levande dokument*". Det är därför aldrig för sent att bidra med kunskap och synpunkter, kontakta gärna Länsstyrelsen. När bevarandeplanen ändras medför det att den måste fastställas på nytt. Markägare och andra berörda ges då nytt tillfälle att lämna synpunkter om ändringarna är av betydelse.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada Natura 2000-områdenas värden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det gäller även åtgärder utanför Natura 2000-området (regleras av miljöbalken). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i ett område bör man samråda med länsstyrelsen innan man påbörjar en åtgärd. Om det rör sig om en skogsbruksåtgärd ska istället samråd hållas med skogsvårdsstyrelsen innan en åtgärd påbörjas.

Mer information

Länsstyrelsen - www.o.lst.se - Telefon 031-60 50 00 vx. - E-post: natura2000@o.lst.se

Skogsvårdsstyrelsen - www.svo.se - Telefon 033-17 73 30 vx. - E-post: svs@svsvg.svo.se

Naturvårdsverket - www.naturvardsverket.se

Om lagstiftningen som Natura 2000 bygger på

Ett Natura 2000-områdes juridiska status bestäms av flera paragrafer i miljöbalken. Förutom bestämmelser om områdesskydd och tillståndsprövning enligt 7 kap. miljöbalken är Natura 2000-områden även riksintresseområden enligt 4 kap. 1 och 8 §§ i miljöbalken, vilket innebär att Natura 2000-bestämmelserna får en tydlig koppling till en rad andra lagar som rör markanvändning. Bestämmelser som rör miljökonsekvensbeskrivningar (MKB), tillsyn och ersättningsfrågor m.m. i Natura 2000-områden finns även i miljöbalkens kapitel 6:1 och 7, 11:9, 17:3, 19:2, 21:7, 29:4 och 31:4 och 5 kap. MB samt i förordningen om områdesskydd (1998:1252).

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturvårdsenheten
Lars-Olof Ramnelid

BEVARANDEPLAN

Fastställt

2005-08-15

Diarienummer:

511-22087-2005

Enligt sändlista

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0530110 Tattarströmmarna

Kommun: Borås Områdets totala areal: 10 ha

Områdestyp: pSCI Biogeografisk region: Boreal

Naturtyper och arter som måste bevaras i området:

91E0 - Svåmlövskog*

1029 - Flodpärlmussla

Bevarandesyfte

Syftet med Natura 2000-området är att de naturtyper och arter som finns i området (se förteckningen) ska bevaras långsiktigt. Varje naturtyp och art ska bidra till att upprätthålla s.k. gynnsam bevarandestatus inom sin biogeografiska region. Det här området utgör därför en viktig del i det ekologiska nätverk av områden som Natura 2000 bygger på.

Det främsta bevarandesyftet är att skydda de värdefulla forssträckorna och förekomsten av flodpärlmussla och öring så att dessa kan fortleva i reproducerande och livskraftiga bestånd.

Regeringen fattade beslut om att föreslå området till Natura 2000-nätverket i januari 1998.

Beskrivning av området

Tattarströmmarna utgör den översta delen av Häggån vid Häggårda kraftverk nedströms Frisjön. Häggån ingår i Viskans nederbördsområde (SMHI nr 105). Utloppskanalen från kraftverket bildar efter sammanflödet med Sävbäcken ett naturligt forslandskap, de s.k. Tattarströmmarna. Strömmarna består av ett kvilllandskap där vattnet tar olika vägar mellan stenar och klippor och bildar mängder med små öar. Mellanliggande "öar" är klädda med lövdominerad skog, främst av klibbal och ask och översvämmas regelbundet. I utkanterna av området finns planterad granskog.

Vattenkvaliteten hålls på en acceptabel nivå genom kalkning av de uppströms liggande sjöarna. Avrinningsområdet är försurningskänsligt och det finns därför risk för lokala surstötter i mindre tillflöden vid extrema klimatsituationer. Skulle kalkning upphöra riskerar pH att sjunka till en nivå som är ogynnsam för öring och musslor. I Sävbäcken finns ett tämligen individrikt bestånd

av flodpärlmussla. Enstaka musslor finns också i den nedre delen av natura 2000-området samt i andra delar av Häggåns vattensystem.

Öringbeståndet i Sävbäcken är förhållandevis livskraftigt. Vid fyra elfisken under de senaste decennierna har beståndet haft en medeltäthet på 38 öringar per 100 kvadratmeter. I Tattarströmmarna är sannolikt öringbeståndet svagare. I Sävbäcken finns också flodnejonöga och elritsa. Forsärla och strömstare häckar regelbundet i området.

Bevarandemål

Exempel på uppföljningsbara bevarandemål beskrivs under respektive naturtyp och art. Vilka av dessa mål som kommer att användas i området bestäms när kompletterande inventeringar genomförts. Då kommer även koder som x, y och liknande att ersättas med siffror och arter.

Se under naturtyp och art

Markägarförhållanden

Borås energi och en privat markägare.

Vad kan påverka negativt

Avverkningar i närheten av vattendraget kan påverka vattenlevande organismer negativt genom ökad solinstrålning och förändrad livsmiljö. Bäcknära skogsbruk kan också medföra risk för körskador i vattensystemet och skador genom grumling och igenslamning.

Reglering av Frisjön är tillåten enligt vattendom med en regleringsamplitud om 1,9 meter och en sänkingsgräns på 49,90. Domen innebär att minst 1,5 m³/s skall släppas till Tattarströmmarna. Under högst fem timmar får tappningen vid driftstörning minska till 0,33 m³/s. Risk för nolltappning föreligger när Frisjön når sänkingsgränsen. När denna situation uppstår under torrperioder med liten tillrinning via Sävbäcken finns risk för att en stor del av flodpärlmusslebeståndet slås ut och övriga vattenanknuta arter drabbas.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

För att undvika lågvatten i Frisjön med risk för nolltappning bör regleringen ses över med syfte att åstadkomma en vattenregim som minimerar risken för nolltappning och med en minimitappning som inte medför bestående biologiska skador i Tattarströmmarna. Detta kan åstadkommas genom att tappningen får styras av vattenståndet i Frisjön och successivt trappas ned innan nivån närmar sig sänkingsgränsen. Borås Energi utreder för närvarande hur en sådan tappning skulle kunna utformas och vilket minimiflöde som bör eftersträvas. Den förändrade tappningen inom ramen för beviljad regleringsamplitud bör läggas fast i avtal mellan krafträttsinnehavaren och staten. En omprövning av vattendomen är önskvärd.

Åtgärder som kan säkerställa beskuggning och trädridåer längs vattendraget är av betydelse också för det akvatiska livet. Se vidare under naturtyper

Bevarandestatus

Se under naturtyp och arter

Uppföljning av naturtyper och arter

De i bevarandeplanen angivna målen ska följas upp.

Bevarandemålen följs upp med olika tidsintervall beroende på vilken naturtyp eller art som berörs. Naturtyper som inte kräver skötsel följs upp stickprovsvis med glesa tidsintervall liksom arter som till exempel förekommer på många lokaler eller som inte är hotade i så hög grad. Områden som vid basinventeringen inte konstateras ha gynnsam bevarandestatus följs upp regelbundet tills gynnsam bevarandestatus uppnåtts. Samtliga områden ska följas upp om de innehåller arter och naturtyper som är sällsynta, särskilt viktiga för biologisk mångfald eller kräver regelbunden skötsel.

Dokumentation

Länsstyrelsen i Älvsborgs län. 1991: Flodpärlmusslan i Älvsborgs län, 1991:6.

Naturvårdsprogram för Borås kommun.

Häggån med biflöden och omgivningar.

Flodpärlmusslor i Västra Götaland 2004 -en inventering av 52 vattendrag. Naturcentrum AB 2004-11-29.

Naturtyper, djur- och växtarter som speciellt måste bevaras i området

91E0 Svämlövskog*

Beskrivning: Lövskogarna finns i kvillområdet och i en smal zon kring vattendraget och domineras av klibbal och yngre träd av ask med inslag av gran. Vegetationen i strandbrinkarna och på öarna karakteriseras av arter som hampflockel, storrams, ängsruta och lundelm. Inom området har också ett flertal rödlistade lav- och svamparter noterats.

Naturtypen är känslig för förändrad vattenföring, exempelvis minskade vattenfluktuationer

Bevarandemål: Arealen av naturtypen ska vara minst 5 ha.
Lövdominerad skog utgör minst 75 % av arealen
Minst 50 % av naturtypens areal ska översvämmas regelbundet varje år.

Negativ påverkan: Skogsbruksåtgärder innebär ett hot mot dessa områden. Minskad frekvens vad gäller översvämning kan medföra att granen breder ut sig.

Genom regleringen av Frisjön är vattenståndsvariationerna redan idag påverkade. Det innebär att den översvämmade zonen sannolikt är mindre i dag än innan regleringen och att risken för etablering av gran ökat.

Bevarandeåtgärder: Bäckfåran, kvillområden och omgivande lövskogar bör ges skydd (biotopskydd). Som en engångsåtgärd kan inträngande gran röjas bort. I omgivande planterade granskogar bör naturvårdsinriktade gallringar genomföras i syfte att öka inslaget av löv i Tattarströmmarnas närmaste omgivning. Här kan naturvårdsavtal användas för att skapa en mer naturvårdsinriktad skötsel

Bevarandestatus:

Uppföljning: Se tillsviðare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

1029 Flodpärlmussla; *Margaritifera margaritifera*

Beskrivning: Flodpärlmusslan är helt knuten till rinnande vatten med sand-, sten- eller grusbotten och tillräckligt hög strömhastighet för att igenslamning inte skall ske. Mussellarverna (glochidierna) lever upp till 10 månader som parasit på gälarna hos öring. En hög yngeltäthet hos värdfiskbestånden är därför betydelsefull, eftersom det framför allt är ung öring som fungerar som värd. För att kunna tillväxa måste den lilla musslan hamna på en plats i en sand- eller grusbotten som genomströmmas av friskt vatten. Efter några år börjar musslorna sticka upp ur botten substratet. Flodpärlmusslan blir vanligen könsmogen i 15– 20-årsåldern.

Huvudelen av musselbeståndet finns i Sävbäcken. Enstaka musslor finns också i nedre delen av Natura 2000-området i Tattarströmmarna. Sammanlagt omfattar beståndet sannolikt mellan 100 och 200 musslor.

Arten är känslig för ingrepp som innebär direkta skador på musslorna som exempelvis grävarbeten, men kan indirekt påverkas också av andra ingrepp som påverkan värdfisken negativt, exempelvis:

- rensningar eller grävningar i närheten av vattendraget som orsakar grumling
- uttag av vatten under torrperioder
- fördämningar, kulverteringar eller annat som påverkar öringens rörlighet i vattendraget

Bevarandemål: Bevarandemål för arterna formuleras senare. ArtDatabanken kommer att lämna anvisningar för hur mål ska formuleras. Bevarandemålen kommer att röra populationsstorlek och arternas livsmiljö. Förslag på mål kan vara.

Ett livskraftigt bestånd som föryngrar sig ska förekomma på lämpliga miljöer i hela området

Tätheten bör uppgå till minst x musslor per kvadratmeter.

Föryngringen skall vara tillfredsställande och förekomsten av småmusslor (<50mm) skall vara god.

Negativ påverkan: Öringbeståndet i Tattarströmmarna och övre delen av Häggån är sannolikt negativt påverkat av regleringen och fluktuerande vattenflöde. Beståndet här behöver stärkas för att reproduktionen av flodpärlmussla ska fungera tillfredsställande och musslan kunna sprida sig i Tattarströmmarna. Upphörd kalkning kan medföra försämrad vattenkvalitet. Risken för nolltappning vid Häggårda kraftverk vid låga vattenstånd i Frisjön kan medföra problem för såväl musslor som värdfiskar.

Bevarandeåtgärder: Fiskevårdande åtgärder bör genomföras i Häggån med syfte att stärka öringbeståndet och öka tätheten av öringyngel i Tattarströmmarna.

Bevarandestatus:

Uppföljning: Se tills vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare
